

LISATEEMA 1. PANGANDUSSEKTORI ÜLEMINEKURISKIDE HINDAMINE

Kliimamuutused ja keskkonnanahjud on üks suurimaid väljakutseid tänapäeva maailmas. Neile tuleb tähelepanu pöörata igas valdkonnas, kaasa arvatud majanduses ja rahanduses. Üleminek kliimasõbralikule majandusele tähendab, et nõudlus süsinikumahukate toodete järele väheneb. Tootluse ja kasumlikkuse säilitamiseks peavad ettevõtted üle vaatama oma tarneahelad ning muutma tootmismudeleid. Ettevõtete jaoks tähendab see kasvavaid kulusid ning neid rahastavatele pankadele suuremat krediidi- ja maineriski. Selle tulemusena muutuvad tõenäoliselt mõnede pangandussektori varade väärtused ning muudatused laenupoliitikas mõjutavad ka majanduse rahastamise struktuuri.

Finantssektoril on kliimamuutustega võitlemisel tähtis roll tänu võimalusele mõjutada erinevaid sidusgrupe rahastamistingimuste kaudu, kuid ka muude tegevuste abil, näiteks:

- investeerimine madala süsinikuheitega lahendustesse;
- heitkoguste vähendamise tehnoloogiate rahastamine;
- kliimamuutustega kohanemise tegevuste rahastamine;
- projektide kliimamõju raporteerimine ja läbipaistvus;
- ettevõtete ja poliitikakujundajate kaasamine.

Pangandussektori ülesanne on laenuotsuste tegemisel kaaluda ka sotsiaalse vastutuse (ESG) riske. Laenuotsuste tegemisel peavad pangad lisaks tavapärasele projekti tasuvuse ja kliendi laenuvõimekuse analüüsimisele järjest enam võtma arvesse ka projekti kooskõllalisust keskkonnanäesmärkidega.

Kliimasõbralikule majandusele üleminek tähendab, et ühiskonna jaoks vajalike muudatustega kaasnevad finantssektori jaoks ka riskid. Need võivad avalduda nii seoses lühikeses ajaraamistikus toimuva üleminekul vähese süsinikuheitega majandusele kui ka füüsiliste riskide kujul. Üleminekuriskid peegeldavad järske muutusi majanduskeskkonnas, mis võivad tuleneda range-mast kliima- ja keskkonnapoliitikast, aga ka tarbijate ja turuosaliste käitumise muutumisest ning uute tehnoloogiate kasutuselevõttust. Üleminekuriskidele on eelkõige avatud süsinikuintensiivsed majandussektorid. Füüsilised riskid hõlmavad otsust kahju varale, mida võivad tekitada pikaajalised muutused keskkonnas (nt keskmise õhutemperatuuri või sademete kasv) või kliimamuutuste põhjustatud ekstreemsed sündmused (nt tormid, üleujutused, metsatulekahjud, põuad).

Euroopa Keskpang avaldas 2021. suvel kogu euroala majandust hõlmava tugevusanalüüsi tulemused. Analüüsi raames hinnati ettevõtete ja pankade vastupanuvõimet kliimarisikidele. Füüsilise riski osas on kokkupuude äärmuslike ilmastikunähtustega riigiti ja ohuliikide lõikes väga erinev. Kõrge füüsilise riskiga ettevõtteid on peamiselt koondunud Lõuna-Euroopasse, kus 25% ettevõtetest võib liigitada kõrge füüsilise riskiga ettevõteteks. Põhja- ja Kesk-Euroopa riikides on kõrgetele füüsilise riskidele avatud ettevõtteid 5%²³. Seega võib öelda, et Eesti pangandussektori haavatavus füüsilistele riskidele on piiratud. Küll aga on Eesti avatust üleminekuriskidele hinnatud keskmisest kõrgemaks²⁴.

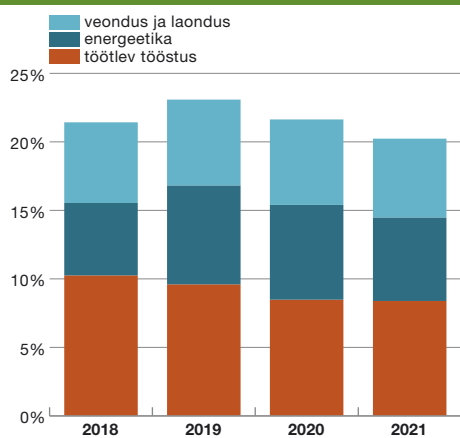
Pangandussektori üleminekuriskide hindamiseks on vajalik mõõta finantsettevõtte süsinikujalajälge ja varade süsinikuintensiivsust. Suurem süsinikujalajalg/süsinikuintensiivsus viitab suuremale riskile, kuna siis on portfelli kohandamine keerulisem. Rahvusvaheliselt on kasutusel mitu näitajat, mis võimaldavad võrrelda majandussektorite süsinikujalajälge ning seeläbi hinnata pangandussektori laenuportfelli süsinikuintensiivsust.

Esiteks võime vaadata suurima süsinikuheitega majandussektorite laenude osakaalu kogu pangandussektori laenuportfellis. Kõrgeima kasvuhoonegaaside heitega ettevõtlussektorid on kõige

²³ Lõuna-Euroopa riike ohustavad kõige rohkem metsatulekahjud ja riike, mis asuvad ida-, põhja- ja keskosas ähvardab kõige rohkem üleujutuste sageduse tõus.

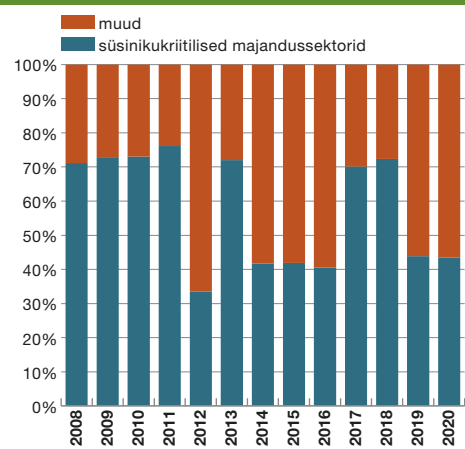
²⁴ <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op281-05a7735b1c.en.pdf>.

Joonis L1.1. Süsinikuintensiivsete sektorite osakaal ettevõtete laenuportfellis

Märkus. 2021. aasta andmed 31. mai seisuga.
Allikad: Euroopa Keskkonnaagentuur, AnaCredit andmebaas, Eesti Panga arvutused.

Joonis L1.2. Süsinikukriitiliste majandussektorite osakaal ettevõtete laenuportfellis

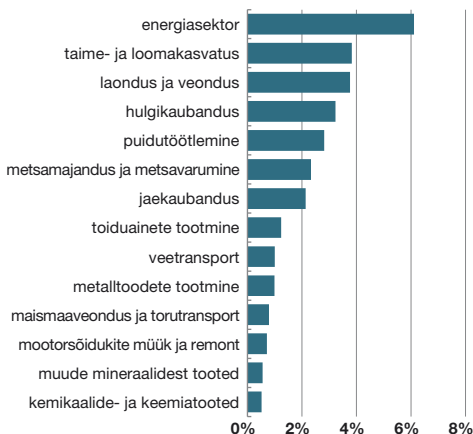

Allikad: Euroopa Keskkonnaagentuur, AnaCredit andmebaas, Eesti Panga arvutused.

tundlikumad kliimapolitika muutuste suhtes.²⁵ Eestis on selleks eelkõige energiasektor, aga ka transpordi- ja tööstussektor. Kolme kõige süsinikuintensiivsema sektori laenude osakaal pangandussektori laenuportfellis on viimase kolme aasta jooksul püsinud 20–23% vahel, mis on ligikaudu 5% võrra kõrgem võrreldes Euroopa Liidu keskmisega (vt joonis L1.1).

Ainult kõrgeima süsinikuheitega majandussektoritele keskendudes jätame aga analüüsist välja sektorid, mis on keskmise süsinikuintensiivsusega, kuid domineerivad laenuportfellis ja on seega olulised pankade üleminekuriskide hindamisel. Süsinikukriitiliste sektorite (*Carbon Critical Sectors*, CCRS) osakaal laenuportfellis arvestab nii majandussektori süsiniku heitkoguse kui ka majandussektori osakaaluga pangandussektori laenuportfellis. Faiella and Lavecchia (2020) koostasid CCRS indeksi, järjestades majandussektorid esiteks süsinikuemissiooni ning seejärel laenuportfelli osakaalu vaadates. Kahe järjestuse arvude keskmise põhjal arvutatakse indeks, millest esimesse kvartiili kuuluvad sektorid on nn süsinikukriitilised. Näiteks 2020. aastal kuulusid süsinikukriitiliste sektorite nimekirja elektrienergia, tööstus, veondus, kaubandus ja põllumajandus. Eestis on süsinikukriitiliste sektorite osakaal laenuportfellis aastate lõikes kõikunud vahemikus 33–76% (vt joonis L1.2).

Joonis L1.3. Laenuportfelli suurimad positsioonid süsinikukriitiliste majandussektorite suhtes

Allikad: Euroopa Keskkonnaagentuur, AnaCredit andmebaas, Eesti Panga arvutused.

Süsinikukriitiliste sektorite laenuportfelli osakaalude detailsemal vaatlusel on üleminekuriskidele kõige haavatavam energiasektor (6% kogu laenuportfelist), taime- ja loomakasvatus (4% laenuportfelist), laondus ja veondus (4% laenuportfelist) ning hulgikaubandus (3% laenuportfelist, vt joonis L1.3).

Kolmas hindamismeetod, laenu süsinikuintensiivsuse näitaja (*Loan Carbon Intensity*, LCI), võimaldab keskenduda otseselt teatud majandussektori laenukoormusele ning hinnata iga laenatud euro süsinikuintensiivsust. Teisisõnu, LCI näitab, mitu grammi süsinikku majandussektor aastas iga laenatud euro kohta toodab ($LCI_{jt} = \text{Emissions}_{jt} / \text{LoanStock}_{jt}$, kus indeks j tähistab majandussektorit ja t aega).

²⁵ Euroopa Komisjon „A Clean Planet for all A European long-term strategic vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy“. November 2018.

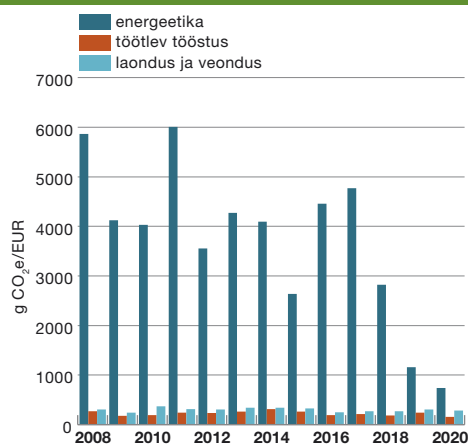
Andmed näitavad, et laenu süsinikuintensivsuse näitaja on viimaste aastate jooksul kõrgeimate emissioonidega sektorite puhul märkimisväärselt vähenenud. Siinkohal ongi mõistlik keskenduda kõrgeima süsinikuheitega majandussektoritele, kuna LCI näitaja ei ole majandussektorite vahel otseselt võrreldav. Rahvusvahelises võrdluses aga on Eesti pangandussektori haavatavus mõõdetuna LCI näitajaga üsna sarnane teiste Euroopa riikidega. 2020. aastal moodustasid kõrgeima LCI näitajaga sektorid 27,6% kogu pangandussektori laenuportfelliist.

Kõigi kolme näitaja puhul on antud arvutustes kasutatud Euroopa Keskkonnaagentuuri andmeid majandussektori süsinikuheidete kohta. Seega võtab analüüs arvesse ainult pangandussektori haavatavust üleminekuriskidele, mis tulevad pangandussektori klientide otsese ehk skoop 1²⁶ süsinikuheidetest.

Analüüs tugineb detailsetele pankade koond- ja kasvuhoonegaaside heitkoguste andmetele ning näitab, et Eesti pangandussektori avatus üleminekuriskidele on küll suur, kuid võrreldav teiste euroala riikidega. Olenevalt hindamismeetodist oli 2020. aastal üleminekuriskidele avatud nõudeid ettevõtete laenuportfellis 43% (süsinikukriitilised sektorid), 27,6% (laenu süsinikuintensivsus) ja 21% (kliimapoliitikaga seotud sektorid) kogu laenumahust.

²⁶ Organisatsiooni või ettevõtte tegevusega kaasnevad kasvuhoonegaaside emissioonid jagunevad kolme skoopi. Skoop 1: otsesed emissioonid ettevõtte poolt omatud või kontrollitud allikatest (nt tootmine); skoop 2: kaudsed sisseostetud energiast tulenevad emissioonid; skoop 3: kõik muud kaudsed emissioonid, mis tekivad ettevõtte väärtusahelas ülespoole või allapoole suunatud tegevuste tagajärjel.

Joonis L1.4. Laenu süsinikuintensivsuse näitaja

Allikad: Euroopa Keskkonnaagentuur, AnaCredit andmebaas, Eesti Panga arvutused.